Ο άνθρωπος της ευχέρειας και οι ταγμένοι στο καθήκον (Καραποστόλης Βασίλης, καθηγητής Πολιτισμού και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αθηνών)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 29 Ιανουαρίου, 2018

«Ας εκπληρώσουμε με συνέπεια τα καθήκοντά μας». Πώς σας φαίνεται η προτροπή; Είμαι βέβαιος πως εάν εξακολουθεί να κυλάει στις φλέβες σας μεσογειακό αίμα, η φράση θα σας γεννήσει αμέσως μια αίσθηση στριμώγματος. Να κλειστώ μέσα σε κάτι που μου ορίζεται απ’ έξω; Ο νότιος άνθρωπος αντιστέκεται αυθορμήτως στο καθήκον, την ίδια στιγμή που ο βόρειος βρίσκει σ’ αυτό μια ευκαιρία για να γλιτώσει από τα εσωτερικά του βάσανα.

Στον ένα το να μπει στο καλούπι είναι απόδραση από το άγχος. Στον άλλο, άγχος είναι το καλούπι. Ας το δούμε από πιο κοντά αυτό. Μπορούμε να πούμε ότι το καθήκον γίνεται αρχικά αντιληπτό από τον άνθρωπο σαν κάτι που «πρέπει» να γίνει και που από μόνη της η συνείδηση δεν το είχε περιλάβει στις προτεραιότητές της. Ασχολείται ο καθένας με το άλφα ή το βήτα, το φροντίζει ή το παραμελεί. Μέχρι τη στιγμή που ένα γεγονός θα του δείξει πως δεν μπορεί πια να είναι τόσο άστατος και τόσο ξεχασιάρης: τώρα έχει μπροστά του ένα έργο που είναι ανάγκη να το εκτελέσει. Τι μπελάς! Και πόσο ξαφνικός ο περιορισμός!

Ο άνθρωπος της ευχέρειας, ο άνθρωπος που απολάμβανε τη δυνατότητά του να αρχίζει κάτι και να το αφήνει στη μέση, γιατί το βαρέθηκε ή γιατί απαιτεί απ΄ αυτόν περισσότερο κόπο απ’ όσον είχε προβλέψει, αυτός ο εξασκημένος στην καθημερινή υπεκφυγή, καλείται τώρα να πάει κατ’ ευθείαν στον στόχο. Αλλά ο στόχος, αλίμονο, δεν είναι δικός του. Τον θίγει που τον αναγκάζουν να ενεργήσει. Από την άλλη όμως τον ενοχλεί που δεν έχει να αντιπροτείνει παρά μόνο την απραξία του. Τελικά αυτό που αποκαλύπτεται είναι μια ενδόμυχη φοβία. Όποιος αντιδρά απέναντι στο καθήκον φοβάται πως του ζητούν να αποδείξει ικανότητες που δεν ξέρει αν έχει.

Η κρίση δίνει την εντολή

Σήμερα είναι η ίδια η κρίση που δίνει την εντολή: να πράξουμε τα πάντα για να μη χαθούν τα πάντα. Όλοι οι αριθμοί και όλοι οι χρησμοί φωνάζουν ότι η τύχη της χώρας εξαρτάται από μας. Αλλά ακριβώς, αυτό το «εξαρτάται από μας» μοιάζει στον ανέτοιμο πολίτη υπερβολικά βαρύ. Τόσο βαρύ που εάν το αποδεχόταν, φοβάται ότι θα

φανέρωνε τις αδυναμίες του. Θα προτιμούσε να μην δεσμευτεί ολοκληρωτικά.

Όχι ότι είναι εντελώς ανεύθυνος ή αναίσθητος. Ξέρει πως η κατάσταση είναι κρίσιμη, και πως το πιθανότερο είναι να χειροτερέψει εάν όλοι τηρούσαν τη δική του στάση αναμονής. Ξεπερνάει όμως τις δυνάμεις του η πρόσκληση να δεσμευτεί. Για χάρη τίνος να δεσμευτεί; Δεν παραπάει αυτό; Και ποιος άλλος το κάνει; Άλλωστε η ίδια η λέξη έχει τόσο πολύ γελοιοποιηθεί στο στόμα των πολιτικών που το να την πιάσει και στο δικό του στόμα ο πολίτης φαίνεται πως είναι σαν να κοροϊδεύει κατάφωρα τον εαυτό του.

Για να μην τον κοροϊδέψει λοιπόν επιλέγει να σαρκάσει την ίδια την έννοια, την ίδια την αξία. Γι’ αυτόν δεν υπάρχει «πρέπει», υπάρχει μόνο το «θέλω». Η πατρίδα του εξαρτάται επομένως από το αν θέλει να τη θεωρεί πατρίδα του. Τυπική κατάληξη σ’ ένα κόσμο φτιαγμένο από λάστιχο. Όποτε σε στενεύει το καθήκον, το χαλαρώνεις με το προνόμιο που έχεις να ακολουθείς τις διαθέσεις σου.

Το καθήκον ως πρόκληση

Ας μην πάμε όμως σ’ αυτό το άκρο, γιατί για άκρο πρόκειται. Δεν υπάρχουν μόνο οι λιποτάκτες του καθήκοντος, υπάρχουν και μερικοί, που αντίθετα, το υποδέχονται σαν πρόκληση. Ενεργητικοί τύποι, με ικανότητες που ξεχειλίζουν και που, ωστόσο, δεν έχουν μπει στο σωστό αυλάκι. Είναι άνθρωποι που σκέφτονται «έχω να τελειώσω αυτό σήμερα», χωρίς να γεννιέται μέσα τους το αίσθημα ότι πιέζονται από κάποια ξένη βούληση. Δεν βιάζονται να ξεμπερδέψουν, βιάζονται να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους.

Αφού μάλιστα ολοκληρώσουν το έργο που ανέλαβαν, νιώθουν ένα είδος ευγνωμοσύνης για τις δυσκολίες που βρήκαν μπροστά τους, επειδή τους επέτρεψαν να φορτσάρουν, όπως ποτέ μέχρι τότε. Είδαν τον εαυτό τους να αποδίδει καλύτερα, θα του άξιζε ένα εύγε λοιπόν. Δίνουν συγχαρητήρια σιωπηρά στον εαυτό τους, αφού κανείς άλλος δεν τους τα δίνει. Κι αυτό είναι αρκετό για να σχηματιστεί στο πρόσωπό τους μια έκφραση πληρότητας κάτω από τις ζάρες τις έγνοιας.

Δεν έχετε δει τέτοιους ταγμένους ανθρώπους; Τους είδατε κάποτε, αλλά τους καταχωνιάσατε σε μια γωνίτσα της μνήμης, για να μπορέσετε ίσως να τους ανασύρετε από εκεί όταν οι περιστάσεις θα απαιτήσουν να βρείτε κουράγιο. Και οι τωρινές περιστάσεις αυτό απαιτούν. Εναπόκειται στη μνήμη η πορεία μας στο εξής.

Η περιπέτεια του Δημοσίου

Εάν ο καθένας έφερνε στο νου του ανθρώπους, που έθεσαν ως προσωπικό τους στοίχημα να είναι συνεπείς, πέρα από τύπους και σχολαστικότητες, τότε πιθανόν θα γεννιόταν η ελπίδα. Η ελπίδα ότι το στοίχημα αυτό, μολονότι ποτέ δεν θα γίνει δημοφιλές, θα συνεχίσει να διεγείρει και στο μέλλον κάποιες ψυχές (ο Γκαίτε είχε υποκλιθεί μπροστά στη μεγαλειώδη ταπεινότητά τους).

Τις προάλλες ένας διευθυντής εφορίας μου εκμυστηρεύτηκε ότι για εκείνον το να κάνει σωστά τη δουλειά του ήταν ζωτική του ανάγκη, μια δίψα που δεν έβρισκε ικανοποίηση. Τη λέξη καθήκον δεν τη χρησιμοποίησε, δεν έχει σημασία αυτό. Το πιο σημαντικό ήταν ότι αν και η προσπάθειά του συναντούσε εμπόδια, εκείνος δεν ξεγλιστρούσε μπροστά τους, ούτε και τα χρησιμοποιούσε σαν άλλοθι για να καταφεύγει σε πρόχειρες λύσεις. Επέμενε. Για πόσο; Άγνωστο. Μπορεί μέχρι τέλους, μέχρι να φύγει με σύνταξη από την υπηρεσία του.

Ιδού η περιπέτεια του Δημοσίου: μερικά άτομα χαντακώνουν τους θεσμούς, ενώ μερικά άλλα τους κρατούν στη ζωή. Για να φανεί, έτσι καθαρά **η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα σε μια ήσυχη και σε μια εφησυχασμένη συνείδηση** . Και η χώρα σήμερα δεν βασίζεται παρά μόνο στη πρώτη κατηγορία, μόνο σ’ εκείνους που όταν λένε «θα κάνω ό,τι μπορώ» εννοούν ειλικρινά ότι «μπορώ πολύ περισσότερα απ’ όσα μπορούσα».

(Πηγή: slpress.gr*)*